

Projekt Življenjepisi vojnih veteranov '91

Pri demokratizaciji slovenske družbe v osemdesetih letih 20. stoletja, poznejšem razpadu Jugoslavije in osamosvojitvi Slovenije so se notranji in zunanji dejavniki prepletali in medsebojno vplivali drug na drugega. Za razpad Socialistične federativne republike Jugoslavije pa so bili ključni notranji odnosi: ekonomska kriza, kriza samoupravnega socializma in kriza v mednacionalnih odnosih.

V Jugoslaviji je sredi osemdesetih let začel naraščati nacionalizem na Kosovu, v Srbiji in tudi na Hrvaškem. Z množičnimi zborovanji oziroma mitingi so nacionalisti na Kosovu, v Vojvodini, Črni gori in Srbiji odstranili svoje politične nasprotnike in začeli postopoma ustvarjati razmere za uresničitev načrtov o Veliki Srbiji. Mitingi so pomenili pritisk tudi na druge jugoslovanske republike in njihova vodstva. »Miting resnice« so 1. decembra 1989 nameravali izvesti v Ljubljani, vendar sta se slovenska oblast in milica z odlično organizirano akcijo Sever temu odločno uprli in dokazali, da je Slovenija sposobna zavarovati svojo suverenost. Tega sporočila ne jugoslovanske in ne srbske oblasti, še manj pa Jugoslovanska ljudska armada niso bile sposobne dojeti.

Razglasitev samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 25. junija 1991 je bila povod za vojaško agresijo Jugoslovanske ljudske armade na Slovenijo, ki je na mejne prehode državne meje – pod pretvezo zavarovanja – poslala svoje oklepne mehanizirane enote. Hkrati so želeli odstraniti novo postavljene mejne kontrolne točke med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, ki jih je postavila Slovenija, ter zavarovati vojaško pomembne objekte in komunikacije. Enote za vojaški poseg proti Sloveniji so oblikovali ljubljanski, mariborski, reški, zagrebški in varaždinski korpus ter letalski korpus JLA. V Sloveniji je imela JLA na voljo približno 22.300 vojakov ter

popolno premoč v oborožitvi in opremi. Seveda ne smemo pozabiti zelo pomembnega dejstva, da je imela JLA tudi popolno premoč v zračnem prostoru.

Nasproti njej so stali slovenska teritorialna obramba s 16.000 teritorialci v začetku agresije, nato je njihovo število narastlo na 35.200, slovenska milica z okoli 10.000 aktivnimi in rezervnimi miličniki ter slovenski narod, ki je sprejel vsiljeno vojno. V nekaj dneh je bilo na ozemlju Slovenije več pomembnih bojev, v katerih so slovenski bojovníki zmagali. Kmalu so bili v slovenskih rokah še vsi mejni prehodi. Za agresorja je bil oborožen odpor Slovencev veliko presenečenje. Po vrsti uspešnih zmag slovenskih oboroženih sil so se oboroženi boji končali in sledil je izgon agresorja. Zadnji sovražnikovi vojaki so pod budnim očesom pripadnikov teritorialne obrambe in milice Slovenijo zapustili v noči s 25. na 26. oktober 1991.

Uspešen spopad s številčnejšo, bolj oboroženo in opremljeno JLA je bil pomembna bojna šola slovenskih bojovníkov. V osamosvojitveni vojni Slovenije leta 1991 se je v celoti pokazalo odlično sodelovanje vojske, milice in civilnih struktur z narodom, ki je uspešno opravil izpit iz obrambe domovine. Slovenski narod je bil v osamosvojitvenem obdobju enoten in tudi zaradi tega je osamosvojitvev Slovenije pozitivno dejanje, ki uživa status cenjene vrednote.

Že naslednje leto so se v Sloveniji pojavile ideje o združevanju udeležencev in udeleženk priprav na vojno in nato vojne, v letu 1993 pa so vojni veterani osamosvojitvene vojne Slovenije leta 1991 tudi uradno ustanovili organizacijo vojnih veteranov z imenom **Združenje veteranov vojne za Slovenijo**. Kasneje se je združenje preimenovalo v zvezo, katere cilj je bil ohranitev spomina na to neponovljivo dejanje v zgodovini slovenskega naroda za prihodnje generacije.

Leta 2016 so ustanovili petčlansko zgodovinsko komisijo Zveze veteranov vojne za Slovenijo. Njen predsednik je postal zgodovinar dr. Tomaž Teropšič iz Brežic. Poslanstvo zgodovinske komisije je ohranjanje spomina in gradiva na osamosvojitveni proces in osamosvojitveno vojno Slovenije leta 1991, Teritorialno obrambo Slovenije in Manevrsko strukturo narodne zaščite ter vseh vrednot, ki izhajajo iz navedenega. S tem se krepi domoljubje in pomaga pri razumevanju preteklosti, sedanosti in soustvarjanju prihodnosti. Naloge zgodovinske komisije pa so zapisane v naslednjem odstavku: »Zbiranje in urejanje zgodovinskega gradiva ter strokovna podpora območnim veteranskim združenjem pri zbiranju zgodovinskega gradiva na terenu. Ozaveščanje članstva in javnosti glede poslanstva zgodovinske komisije. S shranjenim in urejenim gradivom bomo veliko prispevali k dokončni resnici o osamosvojitvenih procesih in osamosvojitveni vojni Slovenije leta 1991 ter se priključili vsem tistim ustanovam in posameznikom, ki se trudijo zbirati in javnosti posredovati informacije o pomembnosti navedenih dogodkov za narodovo identiteto. Z zbranim gradivom bi vojni veterani omogočili širše razumevanje dogodkov ter spodbudili proučevanja, razmišljanja in vedenje o prelomnih dogodkih naše bližnje zgodovine širši javnosti, pa tudi zagotovili nove vire za nadaljnje proučevanje in širjenje vedenja o obravnavanih temah.«

Člani komisije so kmalu začeli zbirati gradivo za življenjepise vojnih veteranov. S tem so nameravali doseči:

- *da bomo imeli življenjepise pomembnih članov ZVVS in njihove fotografije,*
- *z njimi bomo dobili marsikateri pomemben podatek iz osamosvojitvene vojne, iz zgodovine Zveze veteranov vojne za Slovenijo, iz zgodovine Teritorialne obrambe Slovenije in Slovenske vojske,*
- *z njimi bomo dobili uporabno gradivo za vojno in vojaško zgodovino Slovencev,*

- *da bo zbrano in objavljeno gradivo iztrgano pozabi,*
- *da bo zbrano in objavljeno gradivo služilo slovenskemu narodu tudi po več desetletjih za ohranjanje in prebujanje narodove zavesti.*

Komisiji je v kratkem uspelo zbrati deset življenjepisov in več pripadajočih fotografij, ki jih sedaj predstavljamo slovenski javnosti. To so slovenski bojevniki: (po abecedi) **Miran Fišer, Dušan Kerin, Ivan Herbert Kukec, Jože Kuzman, Ladislav Lipič, Mitja Močnik, Miha Molan, Tomaž Teropšič, Ciril Zabret in Vlado Žgeč.** Z njimi smo prišli do podatkov, ki še niso bili zapisani ali pa jih bomo v uradnih dokumentih zaman iskali. Seveda smo na tak način prišli še do kvalitetno dokumentiranih fotografij, ki so koristno in večplastno gradivo. Sedaj so ti podatki na voljo zgodovinarjem, muzealcem, raziskovalcem ... za preučevanje in nadgradnjo.

dr. Tomaž Teropšič

znanstveni sodelavec